

Max Aub
Crime exemplare

Colectia **f**
Crime fiction

Max Aub

Crime exemplare

Traducere din limba spaniolă și postfață
de Melania Stancu

Prolog

Iată un material de prima mână. A trecut din gură pe hârtie, atingând urechea. Mărturii nenumărate: de-a dreptul, pe ocolite, directe, din simpla dorință de a lămuri acea pornire. Adunate din Spania, Franța și Mexic, de-a lungul a peste douăzeci de ani, nu aveam de gând – acum – să le îndrept: așa se explică vulgaritatea lor. Cei care le-au făcut au încercat, fără îndoială, să se împace cu Dumnezeu și să fugă de păcat. Oamenii sunt așa cum au fost făcuți, însă dorința de a-i trage la răspundere pentru ceea ce, dintr-odată, îi face să-și iasă din fire e o trufie pe care eu nu o împărtășesc. Anii mi-au deschis calea spre înțelegere. Se dau în vileag, fără ascunzișuri, motivele deloc neclare care au condus la crimă, mai precis faptul de a se lăsa purtați de sentimente. Se afirmă cu inocență – după părerea mea – adevăruri.

Pe de altă parte, se aseamănă. Pe cine ar putea surprinde asta? Un sicilian sau un albanez ucide din același motiv ca un danez, un norvegian sau un guatemalez. Nu spun ca un american sau ca un rus ca să nu rănesc sensibilitatea unora. Nici unul nu se dă mare, rămâne așa cum este. Toți se fac cunoscuți cu naturalețe.

Recunosc că, pentru a-i face să vorbească fără prejudecăți, noi am recurs – căci nu am lucrat de unul singur – la un anumit drog obținut din niște ciuperci mexicane, din munții Oaxaca, mai precis. Însă aici public numai ceea ce mi-a fost permis de către cei care au putut să facă asta. Nu dau nume, însă le cunosc. „Curaj dă inimii vinul“, se spune într-un bine-cunoscut roman spaniol; nu doar inimii. Câteodată, omul nu-și atinge singur limitele. Am cunoscut mari scriitori, cărora, asemenea animalelor,

le trebuia un motiv ca să meargă până la capăt și să se elibereze. Asta nu li se întâmplă pictorilor, inginerilor sau arhitecților. O fi din superioritate, nu știu. Nimeni nu-și recunoaște de bunăvoie greșelile. Cine oare nu-și ridică ochii spre Dumnezeu?

Ceea ce urmează nu este altceva decât un murmur – simplu, însă e murmur. Murmurul apei peste mușchi – cum a spus, în franceza melodioasă, un păcătos incorigibil, cu muzica-n vene...

Probabil, la fel ca tot de până acum, n-ar fi trebuit să public asta. Ce aduc nou? Nimic. Iar, dacă nu aduci ceva nou istoriei, nu merită.

Omul timpului nostru ia în considerare numai eșecurile. Ultimul mare mit se prăbușește, nu pentru că ar fi prea vechi, ci pentru că e prea puternic. Măreția omului se măsoară numai prin ceea ce putea să fie. Nu ne îndreptăm nicăieri, acum marele ideal este mediocritatea; înfrânarea impulsurilor. Pentru presupusa demnitate de a se castra, au murit mulți dintre cei mai buni. În sublumea lor, acești umili criminali se justifică aici, fără să știe nici măcar cum; însă nu cred că inspiră milă. Din acest punct de vedere, sunt la fel de mediocri ca noi, care nu îndrăznim să ridicăm glasul în acest proces enorm al epocii noastre. Acceptăm ce ni se impune cu bună știință, nu ne opunem, ne conformăm cu toții. Cum să câștigi în fața sorții dintr-o singură mână? Folosesc, bineînțeles, un ton absurd ca să prezint aceste exemple. Nu am elanul necesar să o fac fără atâta ceremonie, căci ăsta e lucrul bun pe care ți-l oferă retorica: spada și bastonul. Cine nu și-a pierdut în ziua de azi curajul? Rușinați fiind până și virtușii, cei care nu se fălesc oare ce mai așteaptă? Niciodată nu am fost atât de aproape de pământ. O să ne înghită fără urmă. Să nu învinovățim pe nimeni, sămânța s-a pierdut, de vină poate a fost vremea urâtă.

Sarea și piperul înțelepciunii nu provoacă râsul, dacă nu li se adresează înțelepților, care își mușcă coada după ce și-au devorat copiii. Ce-am lucrat? Ce-am arat? Rămâne numai jocul,

care ține de hazard. Sunt unii, fericiți, care nu se mai satură să se joace. Eu unul m-am săturat. La fel și cei care mărturisesc aici: miopul, cel cu privirea obosită, care bâjbâie ca orbul.

Mexic, 1956

P.S. – Spre deosebire de ceea ce s-ar putea crede, numai două mărturii aparțin unor alienați mintal. În general, nebunii au fost decepționanți.

Nu am ordonat textele nici pe teme, nici pe țări, deși, uneori, ca să ușureze lectura, sunt puse unul după altul. Am încercat pe cât posibil să evit monotonia, aceasta fiind o altă crimă.

Am adăugat destule, altele rămân rătăcite într-o sută de caiete care nu merită răsfote în tihnă, căci ar însemna să pierd atât de mult timp pentru atât de puțin (1968).*

* Paragraf adăugat în ediția din 1968.

Crime

— Nu am făcut-o înadins.

Nici eu. E tot ce i-a venit să-i repete imbecilei ăleia, în fața vasului făcut zob. Era de la biata maică-mea, fie-i țărâna ușoară! Am făcut-o bucățele. Vă jur că nu m-am gândit nici măcar o clipă la legea talionului. A fost ceva mult mai puternic decât mine.

L-am omorât pentru că l-a vorbit de rău pe Juan Álvarez, care mi-e prieten bun, și pentru că știam că tot ceea ce spunea erau numai minciuni.

L-am omorât pentru că era din Vinaroz¹.

— Mai bine moartă! mi-a spus. Și n-am vrut decât să-i fac pe plac!

¹ Orașul Vinaroz (din provincia Castellón, Valencia, Spania) are o importanță simbolică legată de evenimentele din timpul Războiului Civil Spaniol (1936–1939) și de cele două forțe combatante: franchiștii și republicanii. La începutul anului 1938, după încheierea ofensivei din Teruel, ce durase mai bine de un an, trupele franchiste încep cucerirea coastei estice a peninsulei cu orașul Vinaroz (n.tr.).

— ◆ —

Este atât de simplu: Dumnezeu este creația, în fiecare clipă este ceea ce se naște, ceea ce se continuă și, de asemenea, ceea ce moare. Dumnezeu este viața, ceea ce urmează, energia și, de asemenea, moartea, care e putere, permanență și continuitate. Oare sunt creștini cei care se îndoiesc de cuvântul Domnului? Creștini, cei care se tem de moarte când li se promite învierea? Mai bine să terminăm odată cu ei. Să nu mai rămână nimic din credincioșii aștia nemernici! Otrăvesc aerul. Cui îi este teamă să moară nu merită să trăiască. Cui îi este teamă de moarte nu are credință. Să priceapă odată că lumea de dincolo există! Nu-mai Alah e mare!

— ◆ —

Se scobea între dinți de parcă nu mai știa să facă și altceva. Punea scobitoarea pe marginea farfuriei, pentru ca, imediat ce termina de mestecat, să înceapă din nou să-și curețe dinții. Ceasuri întregi, de sus în jos, de jos în sus, de la dreapta la stânga, de la stânga la dreapta, din față în spate, din spate în față. Își ridica buza de sus, ca iepurii, își arăta incisivii – unul câte unul – îngălbeniți; își cobora buza de jos până la gingia cariată: până ce a început să-i sângereze; un pic, nu mai mult. Am făcut din țepușă baionetă și i-am înfipt-o până la os.

I-a rămas în gât până în ziua de apoi. Nu mi-e teamă că o să ne vedem atunci. Ticăloșia domolește curajul.

— ◆ —

Sunt frizer. E un lucru care i se poate întâmpla oricui. Chiar îndrăznesc să spun că sunt un frizer bun. Fiecare are maniile lui. Mie nu-mi plac coșurile.

S-a întâmplat în felul următor: m-am apucat să bărbieresc liniștit, am pus spuma cu îndemănare, mi-am ascuțit briciul de

scaun, l-am netezit în palmă. Sunt un bărbier bun! N-am belit niciodată pe nimeni! De altminteri, bărbatul ăla nu avea barba foarte deasă. Însă avea coșuri. Recunosc că bubulițele alea nu aveau nimic deosebit. Dar mie nu-mi plac, mă enervează, mi se urcă sângele la cap. Am trecut peste primul fără să-i fac prea mult rău; al doilea a sângerat de la rădăcină. Nu știu cum s-a întâmplat atunci, dar cred că a venit de la sine, am mărit rana și apoi, când nu mai aveam ce face, cu o tăietură, i-am retezat capul.

Se apucă să amestece cu lingurița în cafeaua cu lapte. Lichidul ajungea până la buza vasului, sub acțiunea violentă a tacâmului din aluminiu. (Paharul era obișnuit, localul ieftin, lingurița uzată, moale de atâta înmuiat.) Se auzea zgomotul metalului lovindu-se de sticlă. Hârș, hârș, hârș, hârș. Iar cafeaua cu lapte se tot amesteca, cu un vârtej în mijloc. *Maelstrom*. Eu stăteam în fața lui. Cafeneaua era plină. Bărbatul continua să amestece, nemișcat, zâmbind, privindu-mă. Ceva se răscolea înăuntru meu. I-am aruncat o privire, că a crezut că îmi datora o explicație:

— Încă nu s-a dizolvat zahărul.

Ca să-mi demonstreze, a lovit ușor fundul paharului. S-a apucat din nou cu și mai multă energie să amestece sistematic în poșircă. Din ce în ce mai multe spirale, fără oprire, și zgomotul linguriței pe marginea de sticlă. Hârș, hârș. Hârș. Mereu, mereu, mereu, fără oprire, la nesfârșit. Spirală după spirală, după spirală, după spirală. Mă privea zâmbind. Atunci am scos pistolul și am tras.

Sunt convins că a râs. Râdea de câte suportam eu! Era prea mult. Îmi atingea o dată și încă o dată nervul cu freza. Intenționat. Nimeni n-o să-mi scoată ideea asta din cap. Mă lua peste picior: „Asta o suportă până și-un copil“. Oare nu vi s-a întâmplat

să vă bage roțițele alea blestemate într-o măsea cariată? Ar trebui să mă felicitați. Vă asigur că de-acum încolo o să fiți cu mai mare băgare de seamă. Poate am apăsat prea tare. Dar nu e vina mea că avea un gâtlej atât de firav. Și nici că mi-a oferit așa o ocazie, atât de sigur pe sine, atât de îngâmfat. Atât de fericit.

Am spintecat-o de jos în sus, ca pe o vită, pentru că privea tavanul cu indiferență în timp ce făceam dragoste.

Asta e partea proastă: dumneavoastră credeți că n-am ținut seama de stop. Ba da. M-am oprit. E adevărat că nu se poate dovedi. Însă eu am frânat, iar mașina s-a oprit. Imediat s-a făcut verde și am pornit. Polițistul a fluierat, iar eu m-am oprit pentru că nu-mi venea să cred că era vina mea. M-a ajuns numaidecât cu motocicleta. Mi-a vorbit urât: „Pentru că eram femeie, îmi imaginam cumva că regulile de circulație fuseseră făcute pentru cei care se îmbracă numai în pantaloni“. Eu l-am asigurat că nu trecusem pe roșu. I-am spus. I-am repetat. Iar el, nici gând. M-am revoltat: minciuna era atât de strigătoare la cer, încât a început să-mi fiarbă sângele în vene. Știu că nu voia decât câțiva pesos, cel mult trei. E în regulă să dai o șpagă când ai comis o greșală sau când vrei să obții ceva. Dar ceea ce susținea el era o minciună monstruoasă! Eu ținusem cont de semafor! Pe deasupra, tonul: când și-a dat seama că nu avea dreptate, și-a ieșit din fire. Văzuse o femeie singură și era convins că o să-i meargă. Eu o țineam pe-a mea. Eram în stare să mă duc până la Tránsito² și să fac scandal. Pentru că eu trecusem pe verde! El m-a privit batjocoritor, s-a dus în fața mașinii și s-a apucat să noteze numărul. S-a aplecat. Nu știu ce s-a întâmplat atunci.

² Oraș din El Salvador (n.tr.).

Bărbatul acela nu avea nici un drept să facă ce făcea! Eu aveam dreptate. Furioasă, am pornit motorul și am demarat...

Mergeam ca sardinele, iar bărbatul acela era un porc. Mirosea urât. Totul îi mirosea, mai ales picioarele. Jur că era insuportabil. Unde mai pui gulerul negru al cămășii și ceafa slinoasă. Și mă privea. Ce scârbos! Am vrut să-mi schimb locul. Și, chiar dacă nu vă vine să credeți, individul ăla a venit după mine! Mirosea ca naiba, mi se părea că văd gângăniile ieșindu-i pe gură. Poate că l-am împins prea tare. Doar n-o să dați vina pe mine că roțile camionului au trecut peste el.

L-am omorât în vis, iar după aceea n-am mai avut încotro până nu i-am făcut felul de-a binelea. Fără scăpare.

L-am omorât pentru că eram sigur că nu mă vede nimeni.

L-am omorât pentru că mă trezise din somn. Mă culcasem foarte târziu și eram fără vlagă. „Dintr-o lovitură, jap, i-am retezat căpățâna la pământ.“ (Cervantes, *Don Quijote de la Mancha*, I, 37.)

— Încă puțin.

Nu puteam refuza. Însă nu pot să sufăr orezul.

— Dacă nu mai luați, o să cred că nu vă place.

Nu aveam nici cea mai mică încredere în familia aceea. Voiam doar să obțin un favor. Aproape că reușisem. Dar orezul ăla... Iar ea stăruia pe un ton mieros!

— Încă puțin.

— Încă puțințel.

Eram ghiftuit. Simțeam că-mi vine să vomit. N-am avut încotro, a trebuit s-o fac. Biata femeie a rămas cu ochii larg deschiși, pentru totdeauna.

N-ați avut chef niciodată să omorâți un vânzător de bilete de loterie, atunci când devine enervant, exagerat de amabil, implo-rator? Am făcut-o eu în numele tuturor.

De trei ani visam la clipa aceea: purtam un costum nou! Un costum deschis la culoare, așa cum îmi dorisem dintotdeauna. Strânsesem bani, peso cu peso, și, în sfârșit, era al meu. Cu revere noi-nouțe, pantalonii bine călcați, cusăturile nedeșirate... Iar individul ăla masiv, surd, scârbos, poate fără să-și dea seama, a scăpat mucul de țigară și mi l-a ars: o gaură oribilă, neagră, cu marginile cafenii. I-am venit de hac cu foarfecele. I-a luat ceva timp până a murit.

L-am omorât pentru că, în loc să mănânce, rumega.

N-am făcut decât să o ating ușor. S-a zvârcolit ca o fiară. La urma urmelor, de la o lovitură de nimic. Nici măcar nu merita, bleaga. Poate de-asta s-a împotrivit atâta. N-aveam de gând să rabd. S-a strâns multă lume. Eu am început cu pumnii. Dacă

micuțul a nimerit sub roțile unui camion ce trecea pe acolo nu e vina mea.

Era atât de urât săracu', încât, de fiecare dată când îl întâlneam, parcă era o jignire. Totul are o limită.

Eram pe marginea trotuarului, așteptând să traversăm. Mașinile treceau în grabă unele după altele, unite prin lumina farurilor. N-a trebuit decât să împing puțin. Eram căsătoriți de doisprezece ani. Nu avea nici o importanță.

Aveam un furuncul foarte urât. Cu un vârful mare, plin de puroi. Doctorul acela – al meu era în concediu – mi-a spus:

— Da' de unde! Nu e nimic grav. O apăsare, și gata. Nici n-o să simțiți.

I-am spus să-mi facă o injecție ca să atenueze durerea.

— Nu-i nevoie.

Partea proastă e că alături era un bisturiu. Când a apăsat a doua oară, l-am înjunghiat. De jos în sus: ca la carte.

N-ați omorât pe nimeni niciodată din plictiseală, pentru că n-aveați altceva de făcut? E distractiv.

Tocmai citeam actul doi. Scena dintre Emilia și Fernando e partea cea mai reușită: nu încapă îndoială, toți cei care îmi cunosc

piesa sunt de acord. Imbecilul ăla murea de somn! Nu puteam să-l sufăr. Trăgea la aghioase, în timp ce capul îi cădea pe piept, ca un clopot. Numaidecât deschidea ochii, prefăcându-se că urmărirea intriga cu mult interes, ca să adoarmă din nou buștean. Ca să-l ajut, l-am decapitat cu o lovitură de pumn; așa cum se spune despre Hercule că a ucis boii. Deodată, izbucnise în mine această forță necunoscută. M-a uimit.

Să vedem dacă mai face grevă acum!

L-am omorât pentru că am primit douăzeci de pesos ca s-o fac.

Era un actor atât de prost, atât de prost, că toată lumea se gândea – sunt convins: „De l-ar omori careva odată“. Însă, chiar atunci când voiam s-o fac eu, ceva din eșafodaj s-a prăbușit și i-a frânt gâtul. De atunci sunt măcinat de remușcarea de a avea pe conștiință vina morții sale.

Sforăia. Cel care sforăie, dacă e membru al familiei, este iertat. Însă pe sforăitorul ăla nici măcar nu-l văzusem la față. Sforăitul său traversa pereții. M-am plâns proprietarului. A răs. M-am dus să vorbesc cu autorul acelor zgomote ieșite din comun. Aproape că m-a dat afară:

— Nu e vina mea. Eu nu sforăi. Și, chiar dacă sforăi, n-am ce-i face, e dreptul meu. Puneți-vă niște vată în urechi...

Nu puteam să dorm: dacă sforăia, din cauza zgomotului; dacă nu, așteptând s-o facă. Când loveam în perete, tăcea pentru o clipă... Însă numaidecât o lua de la capăt. Nici nu știți ce înseamnă

să stai să aștepti un zgomot. O cascadă. Un volum imens de aer, o fiară încolțită, horcăitul a o sută de muribunzi, îmi sfârtecau măruntaiele, otrăvindu-mi urechile și nu mă lăsa să dorm. Și n-aveam chef să mă mut în altă parte. Unde mai plăteam eu atât de puțin? I-am plătit-o trăgând în el cu pușca lui nepotă-miu.

Nu pot să pun mâna pe catifea. Fac alergii la catifea. Chiar acum mi se zbârlește pielea când pronunț cuvântul. Nu știu cum venise vorba despre asta. Bărbatul acela atât de pedant avea o singură credință: să-și îndeplinească poftele. Nu știu de unde a scos acea bucată blestemată de catifea și a început să mi-o frece de obraji, de gât, de nări. A fost ultimul lucru pe care l-a făcut.

Aveam dreptate! Teoria mea era irefutabilă. Însă bătrânul ăla ramolit, care dezaproba cu un zâmbet imperturbabil, de parcă ar fi fost rupt din cer și ar fi primit harul unei infailibilități divine. Argumentele mele erau corecte, fără îndoială. Iar boșorul ăla imbecil, cu barba murdară, fără dinți, cu doctoratele sale *honoris causa* în spate, punându-le la îndoială, ambiționându-se în teoriile sale demodate, valabile numai în mintea sa anchilozată, în cărțile pe care nimeni nu le mai citește. Bătrân putrefact. Toți ceilalți tăceau cu lașitate în fața îndărătniciei disprețuitoare a maestrului. Argumentele nu mai foloseau, la cât era de pregătit să-mi dărâme teoriile cu zâmbetul său sardonice. De parcă aș fi fost un intrus! De parcă a apăra ceva ce mintea sa în descompunere nu putea cuprinde ar fi fost o insultă adusă științei pe care el, bineînțeles, o întruchipa. Până când n-am mai putut. M-a scos din miști. L-am lovit cu clopoțelul în cap: partea proastă a fost că limba i s-a înfipt în moalele capului. Nu a pierdut mare lucru, numai ochii de pește, colorați, morți.

Sunt creator de modă. Nu o spun ca să mă laud, reputația mea e consolidată: sunt cel mai bun creator de modă din țară. Dar femeia aceea, care se încăpățâna s-o îmbrac eu, ajungea acasă și purta pelerină în loc de fustă, vă spun drept. Peste costumul acela verde și-a pus șalul din tul portocaliu de la taiorul gri de anul trecut și mănuși roz. Am legat pe furiș voalul de roata de la mașină. Când a demarat, s-a întâmplat restul. N-au decăt să dea vina pe vânt!

Mi-a spus că nu-l interesa afacerea aia. Nu am de ce să clarific chestiuni personale care nu au nimic de-a face cu cazul. Însă m-a asigurat că voia să cumpere cele mai ieftine șosete de lână. Dar asta nu era cu puțință: i le dădeam la un preț bun. Îi făceam reducere pentru că aveam mare nevoie de banii ăia. Și mi-a zis că îi cumpăra mai ieftin cu doi pesos cincizeci la duzină. Era o minciună nerușinată. Trebuia să fi văzut cu ce siguranță, cu câtă seriozitate îi dădeam asigurări fumând o țigară proastă. L-am lovit cu greutatea de două kile care era pe tejghea.

M-a ars, rău, cu țigara. Nu spun că ar fi făcut-o cu rea intenție. Însă durerea e la fel. M-a durut, m-a orbit, l-am omorât. N-am făcut-o – nici eu – intenționat. Însă țineam sticla aia în mână.

Și-a omorât surioara în ajunul zilei Regilor³ ca să-i rămână ei toate jucăriile.

³ În Spania și alte țări catolice din America Latină, pe 6 ianuarie se sărbătorește Epifania, împreună cu ziua Regilor Magi, cu ocazia căreia, în noaptea de 5 spre 6 ianuarie, copiii primesc cadouri (n.tr.).